

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Ne frankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravn. je v Trbovljah na Štajerskem.

Zločinski umor rudniškega kapitala.

120 mrtvih rudarjev.

Pri Bochumu na Vestfalskem v občini Gerthe je rov Lothringen in v tem rovu je kapitalistična brezvestnost vsled svoje hudodelske igre s človeškim življenjem povzročila 8. avgusta usodepolno eksplozijo jamskih plinov, ki je ugrabila 120 rudarjem življenje, 23 jih je pa težko ranila.

Stodvajset mrtvih rudarjev počiva zdaj v hladnem grobu, in oni, ki imajo za sabo življenje polno najtežjega in najnapornejšega dela, ki v življenju nikdar niso našli varstva, potrebnega proti dan na dan pretečim nevarnostim, oni, katerim so se pri vsakem prizadevanju za izboljšanje svojega žalostnega življenja v imenu državne oblasti, reda in kralja zablestela nasproti za moritev nabrušena orožja, ti so torej uživali največje časti, ko so bila njih trupla zogljenela . . . Nemški cesar je poslal svojega brata, princa Henrika, k pogrebni slavnosti, ki naj pokaže, da ima nemški cesar drugačna čuvstva za rudarje, umorjene od kapitalizma, kakor pa za one, ki so še živi in se bore za povzdigo svojega položaja.

Eksplozija — kapitalistični zločin.

Dognano je, kar smo bili slutili že takoj od početka: kapitalističnemu izkoriščanju je sledil velik kapitalistični umor. Izkoriščevalci, katerih last je rov Lothringen, so vedeli, kako nevarno je delo za delavce v njih jamah; toda namesto da bi bili ukrenili vse, s čimer bi zmanjšali nevarnost dela, so v svoji brezvestni zločinski dobičkaželjnosti vse storili, da so zabranili zmanjšanje nevarnosti. Berlinski »Vorwärts« je razkrinkal hudodelsko početje kapitalistov, za dobičkaželjnost in mogočnjaštvo katerih je žrtvovalo toliko ljudi svoje življenje in je moralo izgubiti na stotine žen in otrok svojega hranitelja in branitelja. »Vorwärts« piše:

»Oficijalna poročila se glase natanko tako kakor pri prejšnjih katastrofah: vse v redu, neizogibna elementarna nezgoda. Pač pa se mnenja rudarjev daleč ločijo od podatkov uprave. Splošno pripovedujejo delavci, da je bilo zračenje skrajno pomanjkljivo, toplota je bila vedno 26 do 27 stopinj in jamski plin se je v večjih ali manjših množinah pogosto pojavljal. Varnostni mož, ki je bil izvoljen od dotičnega oddelka rudarjev, je že leta 1910 in ponovno leta 1911 vpišal v vozno knjigo, da se nahajajo v jami plini, nakar je napravil obratni vodja nasprotno opazke. Vsled teh opazk je kraljevi uvoznik Brenko varnostnega moža krepko nahrulil, rudniška uprava pa ga je nič manj kakor enaindvajsetkrat prestavila na kraje s slabšim delom in ga s tem znatno oškodovala v plači. Posledica teh neprestanih preganjanj je bila, da je varnostni mož samo enkrat v mesecu prevozil svoj nadzorstveni oddelek in večinoma ni nič več pisal v knjigo, da je naletel na jamske pline, čeprav je opazil skoro pri vsaki vožnji jamske pline. Celo nadpaznik Gisemann, ki ga je varnostni mož opozoril na visoko temperaturo in pomanjkljivo zračenje, je priznal, da bi bil skrajno potreben prezračevalni rov, ker brez njega ni možno zadostno zračenje. Na vsak način se mora označiti zračenje za nezadostno. Toda tudi pranje se ni vršilo po predpisih, kajti pri vožnji v jamo 9. t. m. so našli mnogoštevilna koksova zrnca, dokaz, da je bila razen eksplo-

zije jamskih plinov tudi močna eksplozija premogovega prahu. Po eksploziji so rudarji splošno govorili: »Čudež je, da je tako dolgo dobro šlo!«

Kako čedna družba so lastniki rudnika, ki imajo po kapitalističnih postavah pravico na ti-soče ljudi izkoriščati, spoznamo tudi iz drugih dejstev. Nikjer ni zatiranje, vohunjenje za prepričanjem in gojitev denuncijantstva večja kakor v rudniku Lothringen. Rudnik se nahaja v občini Gerthe, ki ima okolo 10.000 prebivalcev. Pri občinskih volitvah se morajo uradniki pod vodstvom obratnega vodje Linza z vso silo vreči v volilni boj. S pretinjami, da sicer izgube kruh, so pri zadnji volitvi pozivali rudarje, naj glasujejo za rudniškega kandidata.

Nemški cesar Viljem in katastrofa.

Cesar Viljem, ki se zanima za toliko stvari, se je peljal, kakor znano, s Kruppovega slavilja v Essenu na kraj katastrofe v Bochum. Pri tej priliki je hotel izpopolniti svoje znanje o rudništvu in se je obrnil na rudniškega ravnatelja. Mož je seveda razložil nesrečo s tem, da se je strel užgal preje, preden je bil kraj popolnoma prost plinov. Pruski kralj bi moral sicer vedeti, da so v pruskih rudnikih od delavcev voljeni varnostni možje, ki morajo dobro poznati vse nevarnosti rudnika. Kaj bi bilo torej naravnejše, da bi tudi v tem slučaju zaslišal cesar Viljem varnostnega organa, ki je star izkušen rudar in rudnik temeljito pozna. Ampak varnostnega moža niso poslali pred cesarja, pustili ga niso niti na kraj, kjer je bil cesar. Razlogi tega ravnanja so povsem jasni: niti rudniškim lastnikom, niti uradnikom in niti cesarju samemu bi ne bilo prijetno, ko bi slišal iz ust varnostnega moža hudo obtožnico moralnega rudniškega kapitala.

Cesar, ki poišče nastavljenega zastopnika izkoriščevalcev, da bi zvedel, zakaj je bilo toliko ljudi pomorjenih v eni uri, ne poišče pa izvoljenega zastopnika delavcev — to je pravi delavski prijatelj, ki nastopa pri pogrebnih slovesnostih . . .

Pretresljivi prizori ob rovu.

Pretresljiv je bil prizor, ko so v četrtek popoldne prinašali trupla ponesrečenih rudarjev iz rova. Na sirovo obtesanih deskah so ležala trupla. Semintja se je odgrnila odeja in pokazale so se ožgane prsi, s krvjo oblite glave, pohabljen roke, od silne vročine razpokana koža. Vsakdo, ki gleda ta prizor, čuti kako mu pretresa mrz mozeg in kosti. In vrste noče in noče biti konec. Za hip nastane žalostni sprevod, na pragu strojnice obstoje nosilci, odgrnejo truplo in zdravnik položi uho na prsi žrtve in napeto posluša. Le nekaj trenutkov, potem zamahne z roko in nosilci krenejo k prostoru, kjer leže težko ranjeni. Malo je še življenja v truplu, morda se posreči rešitev. Zdravniki se trudijo pri nekaterih po pol ure, po celo uro, največkrat zastoj.

Neznosen smrad po sežgani obleki sega daleč naokolo. Izpod odej moli na pol ožgana noga, ali roka, ki se je skrčila v obupnem boju s smrtjo v pest. Poročevalec nekega berlinskega lista je odgrnil odeje pri dvajsetih žrtvah. Sami krepki, mladi ljudje so bili. Obrazi črno ožgani, vse telo pokrito s črnim premogovim prahom in z groznimi ranami. Vsi imajo vzdignjene roke k obrazom, kakor da so hoteli v trenutku nevarnosti ščititi obraz z rokami.

Nekaj statistike o katastrofalnih nezgodah.

Kako silno nevarno je življenje rudarjev, se najbolj spozna iz pregleda rudniških katastrof. Najstrahotnejša je bila pač ona v letu 1906. v Courrieru na Francoskem, kjer je vsled eksplozije izgubilo življenje 1230 rudarjev. Prihodnje leto sta bili dve rudniški eksploziji v Ameriki: v Doremuni je zahtevala eksplozija 500 žrtev in v rudniku družbe Fairmont Coal Company pa 400. Leta 1909. je bila v Marianni v Ameriki rudniška katastrofa, pri kateri je bilo mrtvih 300 rudarjev in leta 1911. v Knoxvilleu 200.

Na Nemškem je bila najgroznejša rudniška nezgoda ona v Radbodu, kjer je bilo mrtvih 341 rudarjev. V Plauenju je leta 1869 v dveh rovih prišlo ob življenje 274 rudarjev. Leta 1907. je nezgoda v Reedenu zahtevala 148 človeških življenj. V bochumskem revirju sta bili že dvakrat večji nezgodi: prva leta 1895., pri kateri je bilo mrtvih 43 rudarjev, druga leta 1898., pri kateri je bilo mrtvih 119 rudarjev.

V Evropi je razmeroma največ in najpogubonosnejših rudniških nezgod na Angleškem. Tako n. pr. leta 1866. v Yorkshire, kjer je 361 rudarjev izgubilo življenje, leta 1877. na Škotskem v High-Blantyrju, kjer je bilo 250 rudarjev mrtvih, eno leto pozneje v Old Pittu na Angleškem z 257 človeškimi žrtvami, leta 1890. v Blanerechwerk s 176 in leta 1896. v Pontypriddu z 286 človeškimi žrtvami.

V Belgiji je bila leta 1892. eksplozija v rudniku v Anderlusu, ki je uničila 205 življenj. Na Japonskem je bila leta 1906. tudi velika rudniška nezgoda v Nagasakiju, pri kateri je bilo mrtvih 250 rudarjev.

Na Avstrijskem so bile največje rudniške nezgode v zadnjih desetletjih v Karvinu v rudnikih grofa Larischa: leta 1885., pri kateri je bilo 132 mrtvih, leta 1894. je bilo 235 mrtvih in leta 1895. je bilo 58 mrtvih.

Po katastrofi.

Vso javnost je vznemirila katastrofalna nezgoda in žalostna smrt 120 rudarjev, teh nesrečnih žrtev hudodelske samogoltnosti rudniškega kapitala. Morda se je tudi meščanska javnost zavedla, kako opravičen je boj rudarjev za izboljšanje njih delovnih in mezdnih razmer. Rudarji po vseh deželah pa so tem živeje spoznali, kako neobhodna je potreba varstva rudarjev, ki se mora ugotoviti zakonitim putem. Zakonito varstvo rudarjev, od rudarjev voljeni jamski nadzorniki, ki se jim mora zagotoviti neodvisnost od rudniškega kapitala: to sta dve velevažni zahtevi, za kateri morajo rudarji v boj.

Organiziran boj na vsej črti proti hudodelstvu rudniškega kapitala, proti njega vnebovpijočemu izkoriščanju!

Triindvajseti kongres rudarjev.

(Nadaljevanje in konec.)

Iz Cadbyja v Jorkshiru je došel brzovjav, da je jamska eksplozija usmrtila najmanj 34 rudarjev. Kongres je izrazil svojcem ponesrečenih rudarjev sožalje in se je dvignil v znamenje žalosti s sedežev.

Omejitev produkcije.

Spreaker (Angleška) utemeljuje naslednjo resolucijo:

Kongres se izjavlja za enotni delavski te-

den v obsegu nič več kakor petih dni v vseh rudnikih, zastopanih na tem kongresu, in izročita to vprašanje mednarodnemu komiteju, da izdela načrt in določi datum, s katerim se po njega sodbi lahko začne petdnevni delovni teden. Na podlagi komitejevega poročila, ki naj se razpošlje tiskano, naj kongres leta 1913 definitivno določi čas, ko se prične petdnevni delovni teden.

K tej resoluciji so govorili tovariši Schmidt (Nemčija), Barthuel (Francoska), Marville (Belgija), Walker (Amerika), Fieth (Holandija), nakar se je resolucija soglasno sprejela.

Tretji dan.

Organizacija mednarodne stavke.

O tem važnem in težkem vprašanju se je razvila živahna debata, v katero so posegli Dejardin (Belgija), Quintin (Francoska), Calevaert (Belgija), Hue (Nemčija). Slednjič je predlagal mednarodni tajnik Ashton, da se izroče vsi tozadevni predlogi mednarodnemu komiteju, ki naj izdela načrt in poda poročilo na kongresu leta 1913, ker ima nadaljevanje debate malo pomena.

Spreaker (Angleška) želi, da se besedi »izdela načrt« črtata, ker se utegneta tako razlagati, kakor da bi se bil kongres že izrekel za mednarodno stavko. (Pritrjevanje.)

Tajnik Ashton soglašata s to spremembo.

Dejardin (Belgija) izjavi, da Belgija zahteva samo študij vprašanja o mednarodni stavki.

Ashtonov predlog se sprejme v spremenjeni obliki soglasno.

Stanovanjske razmere in nasilne preselitve.

Dillmore (Angleška) opisuje bedne stanovanjske razmere v rudniških okrožjih in predlaga naslednjo resolucijo:

Kongres izraža svoje ogorčenje nad razmerami, v katerih žive rudarji po mnogih rudniških okrožjih vsled bednih stanovanj in poziva različne vlade, da onemogočijo potom postavdaje sedanje razmere, dalje zahteva kongres zakone, ki zabranijo nasilno preselitev delavskih družin med gospodarskim bojem.

Winstone (Angleška) opozarja na visoko umrljivost otrok, ki je posledica stanovanjske bede.

K resoluciji govore še tovariši Sachse (Nemčija), Cadot (Francija), Lombard (Belgija), Lacky (Amerika); vsi govorniki ogorčeno opisujejo neznošne stanovanjske razmere, v katerih hirajo družine rudarjev.

Resolucija se sprejme soglasno.

Četrti dan.

Ureditve mezd.

Cadeau (Francoska) opozarja na uspeh angleških tovarišev, in utemeljuje naslednji predlog:

Zakonito naj se določi načelo minimalne mezde. Mezdna postavka naj se določi med strokovno delavsko organizacijo in podjetnikom.

Fieth (Holandija) zagovarja naslednjo resolucijo:

Ustvari naj se zakon, ki določa načelo minimalne mezde in predpisuje, da se določi mezdna postavka s pogajanjem med strokovnimi organizacijami in delodajalci.

V debato so posegli tovariši Schmidt (Nemčija), Leunebard (Belgija), Smillie (Angleška), ki je povdarjal ob splošnem viharjem pritrjevanju, da je močno parlamentarno zastopstvo za delavstvo prav take važnosti kakor strokovne organizacije, in Walker (severna Amerika). Vsi govorniki so se strinjali z obema predlogoma, ki sta se sprejela soglasno.

Osemurni delovnik.

Predlagana sta bila naslednja predloga:

Belgijski predlog: **Kongres naj razpravlja o osemurnem delovniku in ureditvi delovnega časa, ki že obstoji po različnih deželah.**

Francoski predlog: **Sodimo, da je prišel čas, ko lahko pospešimo uvedbo osemurnega delovnika vračunajoč vožnjo noter in ven, za vse v jami in izven jame zaposlene rudarje; maksimalni delovni teden sme znašati 48 ur.**

Francoski predlog je zagovarjal Bar-

thuel, ki je z živimi zgledi opisoval nečloveško izkoriščanje podjetnikov.

Sledila je živahna debata, katere so se udeležili Sachse (Nemčija), Brace (Angleška), Germer (severna Amerika), Hue (Nemčija), Lamendin (Francoska), Pellissier (Belgija). Ker so si mnenja posamičnih govornikov v marsičem nasprotovala, sta se izročili obedve resoluciji mednarodnemu komiteju v redakcijo.

Pred zaključkom posvetovanj tega dneva predlaga tovariš Smillie (Angleška), da se brzojavno sporoče simpatije kongresa, ker je postala delayska stranka na Angleškem v volilnem okraju umrlega tovariša Edwardsa samostojno kandidaturo v osebi sodruga Sam Finneya. (Sprejeto.)

Peti dan.

Starostne in invalidne rente.

Vložila sta se naslednja predloga:

Holandski predlog: **Ker je predčasna onemoglost in predčasno staranje rudarjev posledica njih poklicnega dela, imajo rudarji pravico do onemoglostne in starostne pokojnine. Kongres naroča organizacijam posameznih držav, da se obrnejo na vlade in privedejo do zakonite ureditve te zadeve.**

Francoski predlog predlaga, naj se zahteva, da se rudarjem po 25letnem delu v starosti 50 let plača renta vsaj dveh frankov na dan. V slučaju onemoglosti ali če se delavec odreče jamskemu delu, naj se renta odmeri po številu delovnih let; vdovam in sirotam naj se plača polovica rente.

V debati je izjavil Witt (Nemčija), da gre nemška zahteva približno dvakrat dalje kakor francoska, ker zahteva polovico kopačeve plače za pokojnino.

Predloga sta se sprejela soglasno.

Resolucija o osemurnem delovniku.

Po poročilu poslovne komisije se je soglasno sprejela naslednja resolucija o osemurnem delovniku:

Po našem mnenju je prišel čas, da pospešimo uvedbo delovnika v največji višini osem ur všteti vožnjo noter in ven za vse rudarje zaposlene v jami in zunaj. Razentega naj se ne dovoli več kakor en štih opraviti v teku 24 ur.

Holandski delegatje so izjavili, naj velja ta resolucija za vse delavce, ne le za rudarje.

Resolucija se je sprejela soglasno.

Zavarovanje rudarjev.

Ballace (Belgija) je utemeljeval naslednjo resolucijo:

Kongres se izjavlja za načrt splošnega zavarovanja na stroške podjetnikov, ki daje rudarjem naslednje podpore: zavarovanje proti boleznim, nezgodam, starosti in onemoglosti; najmanjše podpore morajo znašati najmanj 75 odstotkov dnevne mezde.

Witt (Nemčija) pobija resolucijo. Če bodo samo podjetniki plačevali prispevke, potem bodo delavce primerno prikrajšali pri plači in končni uspeh bo ta, da bodo vendarle delavci plačali, a uprava bo v podjetniških rokah.

Fieth (Holandija) se strinja s predgovornikom. O tej točki govore še Marville (Belgija), Hue (Nemčija), Richer (Francoska), Lackey (severna Amerika) in angleški delegat; razen Hueja se vsi strinjajo s predlagano resolucijo, ki se sprejme proti glasovom Nemcev in Holancev.

Dveletni kongresi.

Hue govori o predlogu, ki so ga že več let stavile Nemčija, Avstrija, Holandija in Francija, a doslej vedno brezuspešno, da bi namreč zborovali mednarodni kongresi le vsako drugo leto. Ker so se posamezne dežele že pripravile za kongres leta 1913 stavi naslednji predlog:

Kongres sklene, da zboruje prihodnji mednarodni kongres leta 1913 in sicer z ozirom na priprave, ki so jih že ukrenile razne organizacije. Od leta 1913 dalje pa bo zboroval kongres redno vsaki dve leti. Mednarodni komite ima pravico, da skliče izredne kongrese, če se pojavijo izredni dogodki, ki se v nenavadni meri tičejo rudarskih interesov, dogodki, zaradi katerih je potrebno posvetovanje in sklepanje mednarodnega zastopstva. Kraj zborovanja do-

loči mednarodni komite na tisti seji, na kateri določi poslovni red in program sledečega kongresa. Vendar naj se pri tem po možnosti ohrani dosedanje menjavanje v komiteju zastopanih dežel.

V debato so posegli Vexant (Francoska), Walker (Amerika) in Marville (Belgija).

Huejev predlog se je sprejel proti glasovom belgijskih delegatov.

Mednarodna odkaznica.

Smillie iz mednarodnega tajništva izjavlja, da bi bilo vsled velikih razlik v organizacijskih razmerah posameznih dežel treba preje preiskati podporni sistem. Tajniki posameznih držav naj pošljejo svoja poročila mednarodnemu tajniku do konca 1912, da se lahko stavijo prihodnjemu kongresu primerni predlogi. (Splošno pritrjevanje.)

Volitev.

Nato je kongres zopet soglasno izvolil Ash-tona za mednarodnega tajnika za mednarodnega zakladnika pa Abrahama (Anglija). Predsednika voli mednarodni komite.

Za tajnike posameznih držav so bili izvoljeni: Jarolim za Avstrijo, Ashton za Anglijo, Barthuel za Francosko, Perry za severno Ameriko, Marville za Belgijo, Hue za Nemčijo, Elfers za Holandijo.

V mednarodni komite so bili izvoljeni: Smillie, Abraham, Fred, Hall za Anglijo; Cavreau in Calevaert, Marville kot namestnik za Belgijo; Jakobowicz, Schmidt, Witt, Hue in Sachse za Nemčijo; Lamendin, Barthuel in Quintin za Francosko; Elfers za Holandijo; Jarolim za Avstrijo; White, Hayes in Perry za Ameriko. S tem je bil dnevni red izčrpan.

Zaključenje kongresa.

Na vprašanje ameriškega delegata Germesa je Ashton sporočil, da so bili Amerikanci povabljeni k vsakemu mednarodnemu rudarskemu kongresu kljub obvestilu njih generalnega tajnika, da se ne bodo več udeleževali.

Germes: Neudeleževanje pri kongresih se je zgodilo preko ameriškega kongresa!

Ob sklepu so zapeli Angleži škotsko himno na prijateljstvo. Kongres se je dvignil in trikrat navdušeno kriknil »Slava!« na mednarodno internacionalo in holandsko delaysko gibanje.

DR. OTTO BAUER:

Narodni ali razredni boj.

Dijak: Toda ali nismo primorani, bojevati se proti češki premoči? V naša nemška mesta prihajajo in namesto da bi bili zadovoljni, da sploh najdejo tukaj dela, zahtevajo češko uradovanje, nastavljenje čeških uradnikov, češke šole. Hočejo nacionalne pridobitve.

Delavec: Povedal ti bom nekaj. V sosedni hiši stanuje češki zidar. Pred dvema letoma je prišel v naše mesto, takrat je znal le prav malo nemško. Slučajno je imel takoj drugi ali tretji dan opravka z nekim žandarjem. Žandar ni znal niti besedice češko in zidar le slabo nemško. Nista se mogla razumeti. Žandar je napravil ovadbo. Zidar je bil obtožen. Ni imel nobenega zagovornika in ni vedel, da ima pravico, zagovarjati se v češkem jeziku. Zato je govoril pred sodiščem svojo revno nemščino. In seveda je šlo v strahu in v zadregi pred sodnikom z nemščino še slabše nego navadno. Sodnik se z revežem ni dolgo bavil — če bi bil kak fabrikant, bi bila druga stvar — in delavca so obsodili. Obsedel je svojih 14 dni; žena in otroci so med tem stradali. Če bi se vršila razprava v češčini, potem bi bil delavec pojasnil žandarjevo zmoto in bi ga bili gotovo oprostili. Ali bi bilo nam Nemcem kaj škodovalo, če bi bil govoril sodnik z onim revežem po češko?

Dijak: Ampak če je uradovanje češko, potem nastavlja povsod samo češke uradnike in nemški uradniki so oškodovani.

Delavec: Ni da bi moralo biti tako! Zakaj se nemški juristi ne uče češko? Saj bi reš ne bila nesreča, če bi se na naših gimnazijah in vseučiliščih naučili češko. Potem bi se povsod v nemškem ozemlju tudi lahko nastavljali nemški uradniki in navzlic

temu bi vsak češki delavec, ki ne zna nemško, našel pravico v svojem jeziku.

Dijak: In kaj s češkimi šolami? Da zahtevajo češke šole, najbrž tudi odobravaš?

Delavec: Prosim te, predstavljaš si takega češkega rudarskega otroka, šest let starega, katerega stariši so se morda še le včeraj preselili v nemško ozemlje. Šestletno dete ne zna niti ene nemške besedice. Misliš, da bo imelo mnogo koristi od pouka v nemški šoli?

Dijak: Kaj briga nas Nemce, ali se češki paglavci kaj uče ali ne.

Delavec: Nam nemškim delavcem to ni vseeno. Fantek, ki sedi danes na šolski klopi, bo za nekaj let delavec in bo delal ob naši strani v tovarni ali v rudniku. Ako se je v šoli naučil kaj poštenega bo tudi pozneje v življenju izpolnil svojo dolžnost. Če se ni navadil nič, če je ostal neumen in neveden, potem postane najbrže stavkokaz in tlačitelj mezde, hlapec farjev ali rumenih in nam je napoti v našem boju. Zato želimo, da se tudi češki delavski otroci nauče nekaj poštenega.

Dijak: Tedaj moramo v naših nemških mestih ustanovljati češke šole?

Delavec: Ne izključno češke! Pouk za češke otroke naj začne v češčini, ker pač otroci razumejo samo ta jezik. V višjih razredih naj se pa naučijo pošteno nemško, ker bodo potrebovali tudi naš jezik. Sedanje češke manjšinske šole so seveda napačno urejene, ker so v njih otroci ne naučijo pošteno nemško. A to ni naša krivda. Učencem manjšinski zakon prepoveduje uvedbo obveznega nemškega pouka v čeških manjšinskih šolah. To zelo obžalujemo, a to ni naša krivda, zakon so ustvarili med letom 1860., in 1870., ko so nemški liberalci v parlamentu imeli večino. Takrat se ni bilo socialnih demokratov v parlamentu.

Dijak: Ti misliš tedaj, da naj se na čeških šolah v nemških delih dežele poučuje tudi nemščina? V višjih razredih naj se predava nekaj predmetov nemško, nekaj češko.

Delavec: Take dvojezične šole so tudi v drugih deželah. Ako bi imeli te, potem bi otroci čeških delavcev v nemških delih dežele s štirinajstimi leti lahko obvladali oba jezika enako dobro. V življenju bi se potem že sami odločili, ali hočejo ostati Čehi ali postanejo Nemci. Mnogi, ki živijo v nemškem ozemlju sredi Nemcev, bi prostovoljno in neprisiljeno postali Nemci, drugi bi ostali Čehi. Glavna stvar je; če se je v šoli naučil kaj poštenega, bo tudi v življenju dober delavec in dober sodrug.

Dijak: Kdo pa naj plača stroške, ki jih bodo povzročale te šole?

Delavec: Ti si se dotaknil najhujše rane. Država izdaja danes za ljudsko šolo prav malo in večinoma le tam, kjer skuša z nemško šolo druge narode ponemčevati. Prej so bile take šole skoraj samo urejene za otroke nemških državnih uradnikov in častnikov. Namesto, da bi država sama skrbela za šole, v katerih naj bi bil pouk v jeziku, ki ga prebivalstvo govori, za manjšine torej manjšinske šole; vrže ves denar, kolikor ga le najde, militarizmu v žrelo; tako morajo občine nositi šolska bremena. In občino, ki je revna, to breme seveda stre, ako mora plačevati zraven nemške še češko šolo. Tega mi socialni demokrati nočemo. Mi zahtevamo, da se šolska bremena občinam odvzamejo, vsak narod naj si plačuje svoje šole sam. To imenujejo narodno samoupravo.

Dijak: To so lepe sanje. Toda, ali res misliš, da pridemo kedaj tako daleč?

Delavec: Pridemo, France; pridemo še do drugih za nas delavce važnejših stvari. Ali ne, vidiš, kako se vse na tem svetu spre-

minja. Pogledaj tja v Nemčijo, kako tam neprenehoma raste »rdeče morje«. France, tam kjer živi šest sedmink nemškega naroda, tam se že bliža velikanski odločilni boj med kapitalom in delom. In tako na vsem svetu: Na Francoskem, na Angleškem, Italiji, v Ameriki onikraj morja. Ruska revolucija, katero je ruski carizem potlačil, vstane kmalu znova. Povsod se giblje. V Turčiji, Perziji, na Portugalskem so bile zadnja leta revolucije, v Egiptu in v Indiji se Angleži tresejo pred revolucijo in Kitaj je postal preteklo leto republika. France, midva sva še mlada, morebiti doživiva še velike dogodke. Tak čas, kakor je bil od leta 1848. do 1870., ko je vse staro razpadlo se je v par desetletjih svet čisto prenovil, v takem času se bo tudi pri nas marsikaj predrugačilo. Takrat bo tudi pri nas staro razpadlo in če bo Avstrija sploh tako dobo revolucije preživela, bo morala biti prezidana od vrha do tal. Potem dobi vsak narod svoj dom in črez vse pa stavimo skupno streho, katera bo ščitila vse. Vsak narod prost zase in vsi narodi v bratski zvezi.

Dijak: Ali to res verjameš?

Delavec: Dvomiš? Glej, če bi bil tebi v poletu 1905 rekel, da si bomo v nekaj mesecih priborili splošno, enako volilno pravico, bi se mi bil gotovo smejal. Ko pa je potem ruska revolucija izbruhnila in ko so se delavci povsod vzdignili na boj, je bila volilna pravica kar na enkrat tukaj. Vidiš, tako se bo pogosto zgodilo. Prišel bo tudi naš čas. Tedaj uredimo z lahkoto še čisto druge stvari, kakor nacionalne prepire, potem stremo vlado kapitala, kakor so naši očetje leta 1848. vlado plemstva zdobili. Za ta dan odločilne bitke se hočemo delavci pripravljati, vsi zedinjeni in združeni, kolikor jezikov tudi govorimo, ker takrat bosta samo dva tabora: Na eni strani bo kapital na drugi strani delo, na oni izkoriščevalci, na drugi izkoriščanci. Vidiš, tam na steni našega društvenega prostora stare Marxove besede:

»Proletarci vseh dežel, združite se!«

Po tem geslu smo se ravnali dosedaj, po njem se bomo ravnali naprej — naprej v boju do zmage.

KARL KAUTSKY:

Socialna demokracija — strnitev delavskega gibanja in socializma.

Če sta se hoteli socialistično in delav. gibanje med sabo spraviti in se spojiti v enotno gibanje, potem se je moral dvigniti socializem nad naziranje utopizma. To svetovnozgodovinsko delo sta izvršila Marx in Engels, ki sta položila leta 1847 v svojem »Komunističnem manifestu« znanstvene temelje novemu modernemu socializmu, ali kakor pravimo danes, socialni demokraciji. S tem sta podelila socializmu hrbtnico, napravila sta ga, ki je bil dotlej lepa sanja nekaterih dobro mislečih sanjačev, za resen bojni predmet, pokazala sta ga za naravno nujno posledico gospodarskega razvoja. Bojujočemu se proletariatu pa sta podala jasno zavest njega zgodovinskih nalog in sta ga usposobila, da hiti kar najhitreje in s kar najmanjšimi žrtvami svojemu velikemu cilju nasproti. Socialisti zdaj nimajo več naloge, da izumijo novo družbo, ampak nalogo imajo, da odkrijejo njene elemente v obstoječi družbi. Nimajo naloge, da od zgoraj prinesejo proletariatu odrešenje iz njegove bede, temveč podpirati imajo njega razredni boj s poglobljenjem njegovega vpogleda in s pospeševanjem njegovih gospodarskih in političnih organizacij, da hitreje in z manjšimi bolečinami dozoreva tistemu času nasproti, ko se bo mogel sam odrešiti. **Dati razrednemu boju proletariata čem smotrenejšo in primernejšo obliko, to je naloga socialne demokracije.**

Nadaljna razlaga miselnega sporeda Marxovega in Engelsovega nauka ni potrebna, ker temelji na njem vsa ta knjiga in ni nič drugega kakor njena razlaga in razpredenje.

S tem naukom dobi razredni boj proletariata nov značaj. Dokler ta boj ni imel socialistične produkcije za smotreni cilj, dokler teženja bojujočega s proletariata niso segala čez okvir obstoječih produkcijskih razmer, se giblje razredni boj navidezno vedno v krogu, ne da bi se premaknil z mesta, borba proletariata po zadovoljujoči eksistenci se zdi Sisifovo delo. Kajti razredni boj in njega uspehi ne odpravijo nizdol potiskajočih tendenc kapitalističnega precizovanja, ampak jih v najboljšem slučaju samo nekoliko potisnejo nazaj. Neprenehoma se vrši proletariziranje srednjih plasti družbe, neprenehoma padajo posamezni člani in cele plasti delovnih razredov v capinski proletariat, neprenehoma ogroža kapitalistična gonja po dobičku vse pridobitve boljše stoječih plasti delavstva. Vsako skrajšanje delovnega časa, priborjeno bodisi z gospodarskim, bodisi s političnim bojem, daje povod za uvedbo delo prihranjujočih strojev, za hujše priganjanje delavcev; na vsako izboljšanje proletarske organizacije odgovore z izboljšanjem kapitalistične organizacije itd. In pri tem raste brezposelnost, krize so vedno obsežnejše in globlje, negotovost eksistence je vedno večja in mučnejša. Povzdiga delavskega razreda, ki je posledica razrednega boja, je manj gospodarska kakor moralna. V teku razrednega boja in njega pridobitev se gospodarske razmere proletariata v celoti le malo in počasi izboljšajo — če se sploh izboljšajo. Toda spoštovanje proletarcev, do samega sebe raste in tudi spoštovanje, ki jim ga izkazujejo drugi razredi družbe; začenjajo se čutiti enakovredne višje stoječim razredom in primerjati začenjajo njih usodo s svojo; staviti začenjajo večje zahteve nase, na svoje stanovanje in obleko, na svoje znanje, vzgojo otrok itd., zahtevajo, da so deležni vseh pridobitev kulture. In vedno občutnejši so proti vsakemu zapostavljenju in zatiranju.

Ta moralna povzdiga proletariata je enakega pomena s prebujenjem in neprestanim naraščanjem proletarske »poželjivosti«, ki raste mnogo hitreje kakor morejo rasti z današnjim izkoriščevalnim sistemom skladna izboljšanja, njegovega gospodarskega položaja. Vsa izboljšanja, od katerih marsikateri upajo, drugi pa se zopet boje, da bodo napravila delavce zadovoljne, nujno morajo ostajati za tistimi delavskimi zahtevami, ki so naravno nujna posledica njih moralne povzdige. Posledica razrednega boja more biti tedaj le neprestano naraščanje nezadovoljnosti proletariata s svojo usodo. Ta nezadovoljnost se seveda najmočneje pojavlja tam, kjer zaostaja gospodarska povzdiga proletariata najdalje za njegovo moralno povzdigo, katere naraščanje pa se trajno nikjer ne more zabraniti. Tako se nam slednjič pokaže razredni boj za nesmotren in neploden, če ne teži preko obstoječih produkcijskih razmer. Čem višje dviga proletariat, tem bolj se ta vidi oddaljen od cilja svojega teženja, od zadovoljnega, svojim nazorom o človeškem dostojanstvu primernega življenja.

Šele socialistična produkcija more napraviti konec nerazmernosti med zahtevami delavcev in sredstvi, ki jih imajo zadovoljiti, z odpravo izkoriščanja in razrednih razločkov; socialistična produkcija odpravi s tem tisti mogočni povod za nezadovoljnost delavca s svojo usodo, ki ga rodi danes zgled razkošja izkoriščevalcev. Če se ta povod odpravi, potem se delavci sami od sebe omeje na tisto mero, ki je skladna s pričujočimi sredstvi za zadovoljitev njihovih potrebščin. Kako zelo socialistična produkcija sama pomnožuje ta sredstva, smo že videli.

Priporočamo našim gospodinjam pravi :FRANCKOVY:

kavni pridatek z tovarniško znamko :kavni mlinček:

iz zagrebške tovarne.

Tovarniška znamka

Glodajoča nezadovoljnost, »poželjivost«, je nepoznana v komunističnih družbah. Pač pa vzraše z naravno nujnostjo iz razrednega nasprotstva in izkoriščanja tam, kjer se čutijo izkoriščanci izkoriščevalcem moralno enakovredni ali celo več vredni. Če je prišel izkoriščan razred enkrat tako daleč, potem se njega »poželjivost« ne uteši preje, dokler ni napravil konec svojemu izkoriščanju.

Dokler je torej razredni boj proletariata v nasprotju s socializmom, dokler ni nameraval nič drugega, kakor s koncesijami priboriti proletariatu zadovoljivo stališče v okvirju sedanje družbe, tako dolgo je bilo nemogoče, da bi dosegel svoj cilj. Podoben je bil vijaku brez konca. Vse drugače pa je, odkar se je strnilo socialistično gibanje z delavskim; sedaj ima delavsko gibanje cilj, kateremu se vidno bliža, sedaj dobivajo vse strani boja večji pomen, tudi tiste, ki nimajo neposredno praktičnih posledic, če le pospešujejo samozavest in ugled proletariata, njega zadržno skupnost in disciplino. Sedaj se tudi marsikatera navidezno izgubljena bitka izpremeni v zmago, sedaj pomeni tudi vsaka izgubljena stavka, vsak odklonjen zakonski načrt, ki bi bil imel služiti interesom proletariata, korak naprej do cilja, do osvojitve človeka vrednega življenja. Od sedaj naprej se kaže, da se vse gospodarske in politične odredbe, ki se ukrenejo z ozirom na proletariata nagnejo v njega korist, pa naj imajo njemu sovražna ali prijazna teženja, samo da prispevajo k njega prebuji in moralni povzdigi. Odslej ni bojujoči proletariata nič več podoben armadi, ki ne pride naprej in le trudoma z največjimi izgubami ohrani dobljene postojanke; polagoma se najzaslepljenejšemu očesu jasni, da je bojujoči se proletariata nepremagljiv osvobodjevalec, ki mu nič ne more ustaviti zmagoslavnega pohoda.

Strokovni pregled.

s Strokovno gibanje na Nemškem. Na Nemškem obstoje štiri strokovne zveze: svobodne strokovne zveze, ki so priklopljene centralni komisiji nemških strokovnih društev in katerih člani so socialisti, potem krščansko socialne strokovne zveze, Hirsch-Dunckerjeve in žolte strokovne zveze. Kako so se te organizacije razvijale v zadnjih petih letih, kažejo naslednje številke, iz katerih vsako lahko spozna, kje je prava moč.

	Svobodne strokovne zveze	Krščansko soc. strokov. zveze	Hirsch-Dunckerjeve strok. zveze	Žolte zveze
1907	1.873.146	284.649	108.889	—
1908	1.797.963	260.767	105.558	—
1909	1.892.568	280.061	108.028	—
1910	2.128.021	316.115	122.571	51.405
1911	2.400.018	350.574	107.743	85.000

Od leta 1908. je naraslo članstvo svobodnih organizacij za 602.055, to je mnogo več kakor štejejo ostale organizacije vseh članov. Krščanski socialisti so napredovali za 89.807 članov, med tem ko Hirsch-Dunckerjeve organizacije že nazadujejo, v zadnjem letu celo za 14.724. Žolte organizacije, torej organizirani delavski izdajalci, imajo svoje člane le v nekaterih obratih. No, tudi to delavsko kugo bo zavedno delavstvo s svojo vztrajnostjo premagalo. Iz navedenih števil pa predvsem vidimo, da so vse druge organizacije napram našim v gospodarskem boju brezpomembne. Vse te organizacije, ki imajo v primeri z našimi tako malo članov, koristijo le podjetnikom, največ s tem, da se ne udeležujejo mezdnih gibanj.

s Podjetniški terorizem. Vedno in vedno pripovedujejo meščanski listi o »terorizmu« delavcev. Zdi se nam pa, da je terorizem podjetnikov še hujši. Organizacija podjetnikov, zveza mizarjskih mojstrov na Štajerskem, je od svojih članov z vso odločnostjo zahtevala, da morajo svoje delavce organizirati v krščansko socialni organizaciji, drugače da jih zadene vsoka denarna kazen. Pismo, ki ga je dobil mojster od svoje zveze, se glasi: »Ker še niste izpolnili sklepa, ki je bil 8. julija 1912 sprejet na seji vodstva in ki ste ga potrdili tudi Vi s svojim podpisom, da morajo biti vsi pomočniki in strojni delavci, ki delajo pri članih naše zveze, do 13. julija organizirani v zvezi krščanskih lesnih delavcev na Avstrijskem krajevna skupina Gradec, zato je sklenilo vodstvo na današnji seji, da morate plačati po § 9. odstavek

5 naših pravil, 1000 K, tisoč kron, globe.« Kako iskrena je ljubezen podjetnikov do krščansko socialne strokovne zveze! Podjetniki so najboljše agitatorji zanjo. Že vedo zakaj!

s Največja strokovna zveza. Strokovna zveza kovinarjev na Nemškem je izmed vseh strokovnih zvez na svetu največja. Ima 500.000 članov, torej več kakor vse avstrijske centrale. Strokovni zvezi kovinarjev je pristopila sedaj tudi organizacija kovačev s 16.000 člani. Glasilo kovinarske organizacije »Metallarbeiter-Zeitung« izhaja v Stuttgartu in so jo doslej tiskali v 545.000 izvodih.

Razne vesti.

Bochum — Essen. Strašna ilustracija k Kruppovemu slavlju. Nad sto mrtvih v Bochumu! Proletarci, stvarniki nadvrednosti, stvarniki bogastva — globoko pod zemljo jih je doletel strupen plin, na mah jih je pometal po tleh, jih obkrožil s plameni. Grmada mrličev sedaj, kar je ravnokar še živelo, dihalo, delalo, ustvarjalo vrednosti. Jamski ogenj liže mrtva trupla in zogljienela spravljajo na dan, potem ko so jih bili nabrali po kotih, med njimi tudi drgetejoča, krvaveča trupla ranjencev, tupatam zdravo truplo živega. Grozopolnem klicu v globini je sledilo obupno ihtenje zunaj. Očetje in bratje so bili ubiti, sežgani, katerih nespoznana razmesarjena trupla spravljajo na dan, očetje, bratje, sinovi... Žene ihle, matere, sestree! Bochum!... Tam gori pa, v Essenu, se slavnostno goste ob isti uri si napijajo, cesar in najmlajša kescelenca in drugi, gori v gradu železnega kralja obhaja veselje svoj praznik Stoletnica rojstva sta praznovani, rojstva železnega kralja, dedič železnega kralja in cesar Nemcev. Zastave in cvetlice, z dišavami prepojeno mesto v slavnostni opravi, vse potopljeno v samo veselje in radost — in nihče ne misli odkod vse to bogastvo, kdo ga ustvarja. Stortni smrtni krik se oglasi globoko v trebuhu zemlje, v Bochumu, zemlje, ki jo razgreblja kapitalizem. Pa tudi v Essenu so ga slišali — preplašeni hite minister in predsednik pokrajine od slavnostne pojedine k rovu, od šampanjca h krvavi grmadi človeških trupel, ki so pred urami še živela, dihala in tako delala, da je vzraslo iz tega neizmerno bogastvo drugih in moč. Smrtni krik v Bochumu je ostro in glušeče zvenel v žvenket kozarcev in olepšano govoričenje v Essenu.

r. Novi vojaški kazenskopravni red. V sredo je bil objavljen v armadnem listu novi vojaški kazenskopravni red. Pravomočen pa ne bo postal prej, dokler se ne bo zljubilo gospodu brambnemu ministru določiti sporazumno z vojaškim ministrstvom dan. Najpozneje pa mora postati novi zakon dve leti po razglasitvi pravomočen. Doslej veljavni vojaški kazenskopravni red je star že 150 let, tedaj je pač upravičena želja, da se novi zakon uveljavi čim prej. Novi kazenskopravni red ni uzoren, ali vendar pomenja velik napredek, ker pripušča javnosti k razpravam, ker se bo vse postopanje izvršilo ustno, obtožba in zagovornišvo bo ločeno, obtoženeč si bo smel izbrati zagovornika, čeprav le iz zagovorniškega seznamka, ki ga določi vojaška oblast. Socialno demokratični poslanci so stavili v poslanski zbornici, ko je bila razprava o novem zakonu, mnogo spreminjavalnih predlogov, ali nacionalni in klerikalni vladni podrepaniki so vse odklonili. Njihova krivda je torej, če zakon ne odgovarja modernim zahtevam in če vedno še ne daje vojaškim obtožencem toliko varstva, kolikor bi ga imeli tudi pri civilnih sodiščih.

r. Brezprimerna lopovščina. Nesramno dejanje so izvršili lopovi, ko je bil v Gerthi pogreb ponesrečenih rudarjev iz rova Lothringen. Medtem ko so bile vdove ponesrečencev pri pogrebu, so udrli tatovi v njihova stanovanja in preiskali vse omare. V devetnajstih stanovanjih so odnesli denar, ki so ga ravno isti dan dobile vdove v dar. V posameznih stanovanjih so dobili tatovi po 500 mark in še več. Policiji se je posrečilo, da je dobila tri izmed te brezvestne tolpe. Pri enemu so dobili kar sedem denarnic s prav izdatnimi svotami.

r. Občinska lekarna. Mestna občina v Reggio Emilia razdeluje med revne občane zdravila zastonj že od leta 1888. dalje. Leta 1900 je pa občina ustanovila lastno lekarno v to svrhu in je polagoma razpečavala zdravila tudi javnim zavodom in leta 1903. tudi vsemu prebivalstvu. Proti temu, da bi mestna občina prodajala zdravila vsakomur, so se uprli ostali lekarnarji. Državna komisija, ki je morala o prepiru razsoditi, je konstatirala, da izvršuje občinska le-

karna delo, ki je brezdvomno prebivalstvu v korist, ker daje zdravila ceneje in kar je glavno, vsa zdravila so izborne kakovosti. Komisija je zavrnila pritožbo lekarnarjev. Občinska lekarna ima že vse polno filijalk po vseh mestnih delih. Da je občinska lekarna na trdni gospodarski podlagi, kaže dejstvo, da je izdala občina pred njeno ustanovitvijo okroglo 13.000 lir privatnim lekarnam za zdravila, povprečno je morala dati za vsak recept 75 centezimov; odkar ima svojo lekarno, jo stanejo zdravila le še 5500 lir, za vsak recept izda 38 centezimov. Doslej je prihranilo mesto in drugi javni zavodi približno 290.000 lir. Nastavljenci v občinskih lekarnah imajo mnogo boljše plače kakor v privatnih in vendar ima mestna občina še vedno dobiček.

r. Stanovanjska beda in zakoni. Na Dunaju so katoliški župni uradi kakor tudi protestantski, starokatoliški in izraelitski konstatirali, da se število naznanjenih in izvršenih zakonov proti lanskemu številu ni mnogo spremenilo, da pa se vedno bolj množe slučajji, ko morata ženin in nevesti preložiti čas poroke. Poizvedbe župnikov so dognale, da morajo zlasti delavski in malomeščanski zaročenci preložiti čas poroke na nedoločen čas, ker ne morejo dobiti stanovanja. Majhnih stanovanj sila primanjkuje. Poročni dan je odvisen od tega, kdaj se zaročencema posreči dobiti primerno stanovanje. Tudi blagoslov kapitalizma!

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastniku
priporoča
svojo bogato zalogo specerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.
Vse po jako nizki ceni.
Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

L. Jax & sin
Ljubljana
Dunajska cesta št. 17
priporoča svojo bogato zalogo
šivalnih strojev
za rodbino in obrt.
Pisalni stroji „Adler“.
Vozna kolesa.
Ceniki zastonj in franko.

Priporočamo našim **KOLINSKO CIKORIJO!**
-- gospodinjam --
== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani. ==